

Valtiovarainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annettujen lakien kumoamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annettujen lakien kumoamisesta (HE 123/2022 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan verojaostossa.

Asiantuntijat

Verojaosto on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Jukka Vanhanen, valtiovarainministeriö
- hankepäällikkö Arto Leinonen, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Petteri Jartti, oikeusministeriö
- johtava asiantuntija Sari Wulff, Verohallinto
- ylitarkastaja Eveliina Ervasti, Tietosuojavaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Olli Salomaa, Maahanmuuttovirasto
- kehityspäällikkö Matleena Pulla, Eläketurvakeskus

Verojaosto on saanut kirjallisen lausunnon:

- sisäministeriö
- sisäministeriö, Rajavartiolaitos
- työ- ja elinkeinoministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Tuomioistuinvirasto
- Poliisihallitus
- Suomen Yrittäjät ry
- Työeläkevakuuttajat TELA ry
- Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Valiokunnan mietintö VaVM 23/2022 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tulotietojärjestelmästä annettua lakia laajentamalla tiedonsaantiin oikeutettujen tiedon käyttäjien piiriä. Tulorekisterin tietoja voitaisiin nykyisten tiedon käyttäjien lisäksi luovuttaa Harmaan talouden selvitysyksikölle, Tullille, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuskeskukselle, Maahanmuuttovirastolle, oikeusaputoimistolle ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolle, yleiselle edunvalvojalle, haastemiehille ja poliisille näiden laissa säädettävien tehtävien hoitamista varten. Tietojen saantiin tulorekisteristä jo oikeutettujen työ- ja elinkeinotoimiston sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin koskemaan niiden maahanmuuttohallinnon tehtävien hoitamiseen tarvittavia tietoja.

Kunnan ja kuntayhtymän oikeus saada tietoja tulorekisteristä niiltä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa hyvinvointialueille siirtyvien tehtävien hoitamista varten siirrettäisiin hyvinvointialueille.

Lisäksi ehdotetaan tarkennettavaksi lain säännöksiä tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän tehtävistä ja tulorekisteriyksikön raportointivelvoitteista sekä yhteistyöryhmän jäsenmäärästä ja kokoonpanosta.

Säädösteknisen selkeyttämisen vuoksi kaksi lakia tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta kumottaisiin ja sääntelytarve toteutettaisiin tulotietojärjestelmästä annetun lain erillisellä säännöksellä.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1.1.2023.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valiokunta puoltaa esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

Ehdotuksessa laajennettaisiin tulorekisteristä tiedonsaantiin oikeutettujen tiedonkäyttäjien piiriä. Tavoitteena on hyödyntää tulotietojärjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia digitalisaation edistämiseen viranomaistoiminnassa laajentamalla tulorekisterin tietojen käyttöalaa uusien käyttäjätahojen toiminnassa. Näin voitaisiin vähentää hallinnollista taakkaa ja tehostaa tiedonkäyttäjien toimintaa sekä luotaisiin edellytykset päätöksenteon nopeutumiseen ja siinä käytettävien tietojen oikeellisuuden ja ajantasaisuuden parantamiseen.

Tavoitteena on myös parantaa tietosuojaa, kun perinteisin menetelmin tapahtuvasta ja monesti manuaalista käsittelyä ja siten virhemahdollisuuksia sisältävästä tietojenvaihdosta siirryttäisiin uusinta tekniikkaa hyödyntävän tietojärjestelmän käyttöön. Tietojen luovutus tapahtuisi suojatulla yhteydellä määrämuotoisesti ja määriteltyjen käyttöoikeuksien pohjalta järjestelmään teknisesti sisäänrakennetun oletusarvoisen tietosuojan piirissä.

Valiokunnan mietintö VaVM 23/2022 vp

Ehdotuksen mukaan tulorekisteritietoja voitaisiin luovuttaa Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikölle, Tullille, ARA:lle, Maahanmuuttovirastolle, oikeusaputoimistolle ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolle, yleiselle edunvalvojalle, haastemiehille ja poliisille näiden laissa säädettäviin käyttötarkoituksiin. Tietojen saantiin tulorekisteristä jo oikeutettujen TE-toimiston ja ELY-keskuksen tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin koskemaan näille kuuluvien maahanmuuttohallinnon tehtävien hoitamiseen tarvittavia tietoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien siirtyessä kunnalta ja kuntayhtymältä hyvinvointialueelle kunnan ja kuntayhtymän oikeus näitä koskevien tietojen saantiin siirrettäisiin vastaavasti hyvinvointialueelle.

Ehdotuksilla ei laajennettaisi mainittujen tahojen tiedonsaantioikeutta sisällöllisesti eli kyse olisi tiedoista, joita näillä muutoinkin olisi oikeus saada salassapitosäännösten estämättä. Jatkossa tietojen saanti toteutuisi tulotietojärjestelmän kautta. Ehdotuksella ei myöskään laajennettaisi tulorekisteriin talletettavien ja sen yhteydessä käsiteltävien henkilötietojen piiriä nykyisestä. Tulonsaajien näkökulmasta kyse on tilanteista, joissa edellä mainitut uudet käyttäjät joutuvat nykyisin pyytämään tarvitsemiaan tietoja muilta viranomaisilta tai tulonsaajilta itseltään.

Valiokunta pitää ehdotettuja muutoksia perusteltuina. Ehdotetut muutokset vähentäisivät hallinnollista taakkaa, tehostaisivat viranomaisten toimintaa sekä parantaisivat tietojen oikeellisuutta ja ajantasaisuutta. Myös päätöksenteko nopeutuisi ja tietosuoja paranisi.

Uudistus myös edistäisi rikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa sekä turvallisuuden ja maahanmuutto- ja työvoimapolitiikan tavoitteiden toteuttamista näistä vastaavien viranomaisten tiedonsaannin tehostuessa ja ajantasaistuessa.

Tulorekisterin tiedonkäyttäjien määrän kasvaessa Tulorekisteriyksikön yhteistyöryhmän jäsenmäärää lisättäisiin ja kokoonpanoa täsmennettäisiin. Yhteistyöryhmän tehtäviä koskevia säännöksiä tarkennettaisiin positiivisen luottotietorekisterin perustamisen johdosta siten, että yhteistyöryhmä ei käsitelisi positiiviseen luottotietorekisteriin liittyviä asioita. Myös tältä osin valiokunta pitää ehdotettuja muutoksia perusteltuina.

Asiantuntijakuulemisissa esitystä on yleensä ottaen kannatettu. Seuraavassa on käsitelty eräitä kuulemisissa esille nousseita kysymyksiä.

Tietojen minimointi ja rekisterinpitäjän vastuu

Valiokunta kiinnittää huomiota tietosuojavaluuttetun toimiston lausunnossa esitettyihin näkökohtiin koskien tietojen minimoinnin periaatetta ja rekisterinpitäjän vastuuta sekä tarpeeseen arvioida niiden huomioon ottamista tarkoituksenmukaisella tavalla tulotietojärjestelmän myöhemmän kehittämisen yhteydessä. Hallituksen esityksen mukaan rekisterinpitäjän vastuuta koskeva arviointi on tarkoitus käynnistää jo kuluvan syksyn aikana.

Muuta

Kuulemisissa on nostettu esille se, säädettäisiinkö lain 13 §:n 2 momentissa uudesta tiedonsaantioikeudesta edunvalvojille. Hallituksen esityksessä todetun ja saadun selvityksen mukaan kyseinen lainkohta ei laajenna edunvalvojan oikeutta saada sellaisia tietoja, joita tällä ei nykyisin ole

Valiokunnan mietintö VaVM 23/2022 vp

oikeutta saada. Edunvalvojalla on holhoustoimesta annetun lain mukaan tehtäviinsä kuuluvissa asioissa oikeus saada ne tiedot, joihin päämiehellä olisi itsellään oikeus, jollei erikseen toisin säädetä. Edunvalvojalla ei kuitenkaan nykyisellään ole oikeutta saada tietoja suoraan tulorekisteristä, koska tietoja voidaan tulotietojärjestelmästä annetun lain nojalla luovuttaa vain sen 13 §:ssä säädetyille taholle. Ehdotettu muutos on siten tarpeen, jotta edunvalvoja voi saada tiedot suoraan tulorekisteristä.

Lisäksi kuulemisissa on esitetty, että Rajavartiolaitoksen tietojensaantioikeudesta tulisi säätää vastaavalla tavalla kuin hallituksen esityksessä on esitetty Tullille ja poliisille. Samoin on esitetty, että työttömyyskassojen oikeutta käyttää tulorekisterin tietoja laajennettaisiin koskemaan myös työttömyyskassan jäsenyyshakemuksen käsittelyä. Hallituksen esityksen mukaan nämä asiat tulisivat arvioitavaksi tulotietojärjestelmän kehittämisen myöhemmässä vaiheessa. Ottaen huomioon uuden käyttäjän ja käyttötarkoituksen valmisteluun tarvittava aika ja resurssit valiokunta pitää näiden arvioinnin siirtämistä myöhempään vaiheeseen perusteltuna.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 123/2022 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen.

Helsingissä 14.10.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
varapuheenjohtaja Arto Pirttilahti kesk
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Vilhelm Junnila ps
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Matias Marttinen kok
jäsen Sari Multala kok
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Iris Suomela vihr
jäsen Pia Viitanen sd
varajäsen Anne Kalmari kesk

Valiokunnan mietintö VaVM 23/2022 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tarja Järvinen